FORSKNING OG NY KUNNSKAP OM BARNEHAGE

vetuva 2017

Korleis kan vi vite om dei minste trivst i barnehagen? /05

FYSISK LEK SMITTER /24

Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen? /20

/10

NÅR GODE INTENSJONER KOLLIDERER MED HVERDAGS-LIVET!

Utdanningsdirektoratet

Vetuva er et forskningsmagasin for alle som jobber i barnehagen. Magasinet utgis av Utdanningsdirektoratet og baserer seg på resultatene fra kvalitetssikret skandinavisk forsking om barnehager. Med Vetuva ønsker vi å bringe forskning og praksis tettere sammen for å sikre at kunnskap deles – og utgjør en forskjell. Bakerst i magasinet finner du fire dialogkort som dere kan bruke som utgangspunkt for faglige refleksjoner over temaene i årets magasin. Forskningsmagasinet utgis årlig og sendes til alle landets barnehager. Vetuva finnes også i en digital utgave for at du skal kunne lese og dele artiklene på mobil og nettbrett. Les magasinet på vetuva.udir.no!

Vetuva
FORSKNING OG NY KUNNSKAP OM BARNEHAGE
© 2017 Utdanningsdirektoratet
Ansvarlig redaktør: Helge Lund
Redaktør: Marianne Løken
Redaksjon: Marianne Løken, Maria Bakke Orvik, Solveig Helene Aksnes, Peter Tryggestad, Eva Svihus Borgersen
Design: Tank Design
Design 2017: Anagram Design
Trykk: 07 Media
Foto: Freddy Wike
Foto side 11, 12, 15, 16, 17, 20, 28, 33: Jannecke Sanne Normann/Udir
Foto side 8, 18, 21, 22: Tine Poppe/Udir
Omslagsfoto: Thinkstock
Opplag: 20 000
ISSN: 1894-5090 (trykt)
ISSN: 1894-5104 (online)

Copyright: Det må ikke kopieres fra dette nummeret ut over det som er tillatt etter bestemmelsene i «Lov om opphavsrett til åndsverk», «Lov om rett til fotografi» og «Avtale mellom staten og rettighetshavernes organisasjoner om kopiering av opphavsrettslig beskyttet verk i undervisningsvirksomhet».

INNHOLD

04 Mye å glede seg over i 2017

TEMA: TRIVSEL OG HELSE
05 Korleis kan vi vite om dei minste trivst i barnehagen
07 Det er viktig å ta bekymring på alvor
09 Det hjelper ikke å vaske lekene i barnehagen
10 Når gode intensjoner kolliderer med hverdagslivet
13 God kvalitet er viktig for de meste sårbare barna

TEMA: LEDELSE OG PRAKSIS
14 Pedagogiske ledere har en krevende dobbeltrolle
17 Vanskelig å finne balansen mellom barnets og fellesskapets behov
20 Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen?
23 Pedagogisk dokumentasjon skal ikkje vere eit glansbilete

TEMA: FYSISK AKTIVITET
24 Fysisk lek smitter

TEMA: ARBEIDSMÅTER
26 Trenger vi entreprenøriell læring i barnehagen?
29 Barnehagen må ta vare på barns engasjement for naturen
32 Noen barn trenger hjelp til å leke

TEMA: ROM OG MATERIALITET
34 Ønskjer å så frø av miljøbevisstheit

38 FORSKINGSDATABASEN
39 FORSKINGSOVERSIKT
40 NY RAMMEPLAN
41 TIPS OG RESSURSER
DIALOGKORT

DET ER VIKTIG Å TA BEKYMRING PÅ ALVOR /07

TRENGER VI ENTREPRENØRIELL LÆRING I BARNEHAGEN? / 26

NOEN BARN TRENGER HJELP TIL Å LEKE /32

BARNEHAGEN MÅ TA VARE PÅ BARNS ENGASJEMENT FOR NATUREN / 29

PEDAGOGISKE LEDERE HAR EN KREVENDE DOBBELTROLLE /14

Mye å glede seg over i 2017

Hurra for 10 år med skandinavisk forskningskartlegging – og ny rammeplan for barnehagen!

Den fjerde utgaven av forskningsmagasinet Vetuva bygger på den tiende undersøkelsen som kartlegger og vurderer skandinavisk forskning i barnehagen. Dette innebærer at vi i dag har oversikt over 749 forskningspublikasjoner om barnehage, publisert av skandinaviske forskere i perioden 2006–2015. Oversikten finner du på nettstedet nb-ecec.org, som er omtalt på side 38–39 i magasinet. Nettstedet relanseres i ny og mer brukervennlig design i løpet av høsten. Gled deg!

I årets kartlegging ble det identifisert 1330 studier i søkeprosessen. Av disse ble 119 skandinaviske studier på barnehage inkludert i kartleggingen. Disse er nærlest av et panel med aktive og erfarne forskere fra hele Skandinavia. Av disse 119 studiene er 40 studier gjennomført av norske forskere. I forbindelse med 10 årsjubileet tillater vi oss et raskt tilbakeblikk. Kartleggingen av Skandinavisk barnehageforskning fra 2006–2015 viser mer enn en dobling i antall inkluderte studier i løpet av perioden. Mer spesifikt økte antall studier fra 50 studier i 2006 til 119 studier i 2015. Trenden er altså tydelig: Det forskes mye på barnehage i de skandinaviske land. Og noe av denne forskningen kan du lese om i denne utgaven av Vetuva.

Årets studier viser en stor spredning i forskningstemaer, men vi finner et overordnet fokus på pedagogisk praksis og læring. Det dreier seg for eksempel om studier som undersøker hva som karakteriserer pedagogers dokumentasjonspraksis, slik flere av artiklene i årets utgave også handler om. Dette fører oss over på en annen viktig begivenhet i 2017: Barnehagen har fått ny rammeplan! Vetuva markerer innføringen av ny rammeplan med et eget oppslag på side 40 i magasinet. Vi har videre forsøkt å vise ulike koblinger mellom enkelte av artiklene og relevante områder i rammeplanen – og knytter årets dialogkort til rammeplanen. Vi håper artiklene og dialogkortene i Vetuva kan gi dere nyttige innganger til rammeplanen, men vi kan aldri gjenta det ofte nok: Vetuva skal ikke servere svar med to streker under. Vetuva skal formidle nyere forskning og inspirere ansatte i barnehagen til å stille spørsmål ved egen praksis.

Utover spennende artikler om pedagogisk ledelse og praksis, kan du blant mye annet lese om bærekraftig utvikling i artikkelen om barns engasjement for naturen på side 31–33. Bærekraftig utvikling er løftet frem som et eget underkapittel i rammeplanen. Dette er også et av temaene vi løfter frem i dialogkortene med egne spørsmål som knyttes opp til rammeplanen.

Vi minner om at både artikler og dialogkort finnes i digital versjon på vetuva.udir.no. Les og del!

God leselyst!

Hilsen Vetuva-redaksjonen

KORLEIS KAN VI VITE OM DEI MINSTE TRIVST I BARNEHAGEN?

Forskarane har lytta til det som ikkje vart sagt, for å finne ut om dei yngste barna trivst i barnehagen.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

– I ei tid der stadig fleire barn frå eitt til tre år går i barnehagen, er trivsel svært viktig. Rett og slett fordi trivsel er heilt grunnleggjande for at barn skal kunne leike, lære og utvikle seg på ein positiv måte saman med andre barn og tilsette i barnehagen.

Det hevdar forskar Monica Seland, som baserer si utsegn på ein gjennomgang av internasjonal forsking.

LEVER SEG INN I DET VESLE BARNET

Dei største barna kan forskarane intervjue om trivsel. Men korleis kan vi vite om dei aller yngste barna, dei som ikkje kan snakke, trivst i barnehagen? Denne utfordringa tok forskarane Monica Seland og kollegaene Åse Bratterud og Ellen Beate Sandseter. Dei valde å bruke ein observasjonsmetode som baserer seg på at forskaren prøver å sjå og forstå verda med barnets auga.

I alt 18 barn på eitt og to år, i ni ulike barnehagar, vart observerte i éin time kvar. Forskarane sat tilbaketrekte i rommet, som ein «beskjeden gjest» og følgde barnet med auga.

Dei var merksame på kva barnet gjorde, kven det var i samspel med, korleis samspelet gjekk føre seg, og kva følelsar barnet uttrykte – og kva følelsar dette skapte i forskaren. Etterpå vart dette notert ned så nøyaktig som mogleg.

– Målet for oss har vore å leve oss inn i korleis det er å vere dette barnet i denne barnehagen. Ved at vi sjølve er menneske med eigne erfaringar, kan vi med stor grad av sikkerheit tolke barnets uttrykk for glede, frustrasjon, apati, osv. Dermed får vi ei forståing for det barnet uttrykkjer gjennom kropp, gestar og mimikk. Vi har prøvd å lytte til det som ikkje blir sagt, fortel Seland.

DEI FLESTE HADDE DET BRA

I hovudsak såg forskarane barn som hadde det bra. Men dei såg også barn

– Set deg ned ein halv time eller ein time og følg eitt enkelt barn med auga.

som ikkje vart sett, eller som ikkje vart forstått, og som gjekk mykje åleine, fortel Seland.

I dei situasjonane der det såg ut som om barn treivst, handla det mykje om gode sosiale relasjonar. Det kunne vere i samspel med dei tilsette, med andre barn, eller i ein gruppeaktivitet som ei samlingsstund.

Da dei analyserte observasjonane, oppdaga dei at sterke uttrykk for trivsel ofte kom til syne når barnet delte felles fokus, felles følelsar og felles intensjonar med andre barn og med dei tilsette. At dei var saman om det same.

– Det kunne vere når barnet tok initiativ til eit leikande samspel, og andre barn eller dei tilsette følgde opp. Eller dersom barnet ønskte å utforske, til dømes sanda i sandkassa, såg vi at barnet strålte dersom dei andre vart med på dette. Vi forstod da kva barnet ønskte, og gjekk inn i situasjonen saman med barnet.

KAN ÒG TRIVAST ÅLEINE

Forskarane såg òg barn som sat åleine, djupt konsentrerte om ein gjenstand, midt i rommet, der det var masse aktivitetar, og det skjedde mykje.

– Her såg vi ikkje barnet le, stråle eller hoppe av garde, som er dei tydelegaste teikna på trivsel. Vi diskuterte derfor: Er dette trivsel? Forskarane valde å tolke dette som trivsel.

– Vi veit at når vi menneske blir oppslukte av ein aktivitet, kan vi komme i ein tilstand av flyt der vi gløymer tid og stad og er djupt konsentrerte. Det kan kjennast som ein sterk og god følelse. Skal barn kunne oppleve denne flyten, så må dei ha ein grunnleggjande tryggleik i fellesskapet. Da kan dei utforske omverda på eigne premissar. Trivsel og tryggleik heng tett saman, fortel Seland.

EIN METODE FOR BARNEHAGANE?

Metoden forskarane har brukt, er enkel, og han kostar ingenting. Seland oppfordrar barnehagepersonalet sjølv til å bruke metoden.

– Set deg ned ein halv time eller ein time og følg eitt enkelt barn med auga. Etterpå skriv du ned alt så detaljert som mogleg. Korleis trur du det er å vere Per eller Kari i din barnehage?

Kjelde:
Seland, M., Sandseter, E.B.H. og Bratterud, Å. (2015). One-to three-year-old children's experience of subjective wellbeing in day care. *Contemporary Issues in Early Childhood 16(1), 70-83.*

DET ER VIKTIG Å TA BEKYMRING PÅ ALVOR!

Føler du som jobber i barnehagen, en vedvarende uro for hvordan et barn har det hjemme? Da er det viktig å ta bekymringen på alvor, viser en svensk studie.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Barn som det var vedvarende bekymring for i barnehagen, fikk flere problemer da de startet på skolen enn barn som det var liten eller ingen bekymring for. Dette kommer fram i en stor studie fra Sverige.

Studien viser at barnehage-personalet sitter på mye informasjon, og de har et godt blikk for ulike aspekter ved barnet utvikling.

– Derfor er det viktig at de som jobber i barnehagen, er oppmerk-somme på mange ulike aspekter ved barnets utvikling.

De bør også ha blikk for barns psykiske helse, sosiale problemer, språk og trivsel, sier forsker Birgitta Svensson.

UNIK STUDIE

Forskerne følger tre grupper barn: De som barnehagepersonalet ikke har vært urolig for, de som det har vært noe uro for, og de som det har vært vedvarende uro for. Disse barna følges så videre når de startet på skolen. Dataene er samlet inn gjennom en spørreundersøkelse som er besvart

Dessverre viser studien at den omfattende kunnskapen personalet sitter på, ikke blir brukt godt nok.

av barnehagelærere, barnehagestyrere og foreldrene til i alt 2021 barn i Karlstad kommune i Sverige.

Svensson mener det er første gang forskere følger med på hvordan det går videre i livet med barn som barnehagepersonalet har vært bekymret for.

HAR MINDRE KONTAKT MED FORELDRENE

Når personalet har vedvarende bekymring for et barn, er det ofte barn fra familier hvor foreldrene har lav inntekt og utdanning, viser studien. Det er også en høyere andel barn som er født utenfor Sverige i denne gruppen.

Når personalet er urolige, viser det seg at det ofte handler om sviktende kontakt med barnets foreldre over tid, forteller Svensson.

– Det kan være at foreldrene ikke er så engasjerte i barnet sitt. Det kan være fordi det er lite kontinuitet i levering og henting, eller at de ikke kommer på utviklingssamtaler.

KUNNSKAPEN BLIR FOR LITE BRUKT

Dessverre viser studien at den omfattende kunnskapen personalet sitter på, ikke blir brukt godt nok.

Barnehagen gir kun meldinger til barnevernet der det er uro over lang tid. Og selv i disse tilfellene er det bare en fjerdedel av bekymringene som det blir meldt fra om. I hvert femte tilfelle hadde barnehagen tatt det opp med foreldrene.

Svensson mener at kunnskapen fra studien kan brukes til å utvikle samarbeidet mellom barnevernet og barnehagene.

Det gjelder både den informasjonen barnehagen gir barnevernet, og hvilken hjelp barnet kan få i hjemmet og i barnehagen.

Kilde:
Svensson, B., Andershed, H. og Janson, S. (2015). A Survey of Swedish Teachers' Concerns for Preschool Children at Risk of Maltreatment. *Early Childhood Education Journal 43(6), 495–503.*

I ny rammeplan for barnehagen under kapittel 1 *Barnehagens verdigrunnlag*, fremgår det at personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet. Videre fremgår det under Kapittel 2, *Ansvar og roller*, at styrer skal sikre at barnehagen har innarbeidet rutiner for samarbeid med barnevernet.

DET HJELPER IKKE Å VASKE LEKENE I BARNEHAGEN

Den beste måten å holde virus borte fra barnehagen på er å holde syke barn hjemme, mener Tobias Ibfelt.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

– God håndhygiene er svært viktig både hos barn og voksne. Men det aller viktigste rådet er at foreldrene holder barna hjemme når de er syke, sier forskeren.

– De ansatte i barnehagene må ikke kvie seg for å si fra til foreldrene når barnet begynner å vise tegn til sykdom.

Legen og forskeren har undersøkt 23 barnehager i to danske kommuner. Han lette etter mikroorganismer, det vil si bakterier og spor av virus. Det er ganske krevende å forske på virus. De er små og lette og henger ofte lenge i luften før de fester seg. Bakterier er mye enklere å studere. De er mye større og har en tendens til å falle hurtig ned på en flate.

BAMSEN ER EN VERSTING

Ibfelt målte nivået av bakterier og virus flere steder i barnehagene. Han fant mange bakterier, både luftveisbakterier og tarmbakterier, på toaletter, kjøkken og i lekeområdene i alle barnehagene. Men ingen av disse var sykdomsfremkallende.

Sykdomsfremkallende virus var det derimot langt flere av.

Særlig gjaldt dette luftveisvirus som gir forkjølelse. De fleste befant seg på leketøy som er lagd av stoff, og som ikke kan vaskes, for eksempler bamser. Også sofaer, dyner og puter inneholdt mange spor av virus.

På plastleketøy og andre glatte leker fant han mindre virus. Unntaket var matleker, for eksempel en lekepizza, som barna ofte har i munnen. Det var heller ikke mange virus å finne på bord og stoler i barnehagene.

VASKING EN GANG I MÅNEDEN HADDE INGEN EFFEKT

I en annen studie har Ibfelt gjort forsøk for å se om profesjonell vask og desinfisering av leker gjorde noen forskjell på mengden virus i barnehagen. I halvparten av barnehagene ble lekene sendt til et vaskefirma en gang om måneden. I den andre halvparten ble lekene ikke vasket. Den månedlige vaskeordningen viste seg å ikke ha noen effekt.

Virus brytes raskt ned i miljøet. Ibfelt mener at om vasking skulle hatt en effekt, måtte lekene vaskes mye oftere, sannsynligvis daglig. Det er det ingen som har tid til. Han mener det er andre metoder for å unngå sykdom som heller bør prioriteres.

VIRUS OG BAKTERIER ER DE VANLIGSTE ÅRSAKENE TIL INFEKSJONSSYKDOMMER

Virus forårsaker sykdom ved at de invaderer en vertscelle og formerer seg ved hjelp av den. Virussykdommer er svært smittsomme. De behandles vanligvis av kroppens eget immunforsvar.

En *bakterie* er en encellet mikroorganisme som er i stand til å formere seg selvstendig ved deling. De finnes overalt i naturen. De fleste er uskadelige, noen er også nyttige, og noen er sykdomsfremkallende. Bakterieinfeksjoner kan behandles med antibiotika.

Kilde:

Ibfelt, T., Engelund, E.H., Permin, A., Stenløkke Madsen, J., Schultz, A.C. og Percival Andersen, L. (2015). Presence of Pathogenic Bacteria and Viruses in the Daycare Environment. *Journal of Environmental Health 78(3), 24–29.*

Ibfelt, T., Engelund, E.H., Schultz, A.C. og Andersen, L.P. (2015). Effect of cleaning and disinfection of toys on infectious diseases and micro-organisms in daycare nurseries. *Journal of Hospital Infection 89(2), 109-115.*

NÅR GODE INTENSJONER KOLLIDERER MED HVERDAGSLIVET

Hvordan det materielle er tenkt i bruk, og hvordan menneskene faktisk bruker det i praksis, harmonerer ikke alltid.

Tanken bak design og arkitektur harmonerer ikke alltid med hvordan det blir brukt i praksis, viser en studie.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Ergoterapeut Maiken Marie Jordal har gjort deltakende observasjon i en stor, moderne barnehage i Oslo. Barnehagen deltok i prosjektet «Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – Helse i hver bevegelse».

En visjon med prosjektet var at de ansatte skulle ha bedre helse etter å ha jobbet der noen år, enn de hadde da de startet. De skulle bli bevisste på hvordan de kunne ta bedre vare på sin egen kropp og helse. Og sykefraværet skulle gå ned.

BARNA SKULLE BLI MER SELVHJULPNE

I tillegg til at de voksne skulle ha minst mulig belastende arbeidsstillinger, var det et viktig prinsipp at barna måtte bli mest mulig selvhjulpne. Selv de minste barna skulle for eksempel oppfordres til å klatre opp på barnestolen selv.

Å rydde opp noe fra gulvet mange ganger om dagen er et eksempel på en aktivitet som kan være belastende for voksne rygger. På samme tid kan rydding være en pedagogisk aktivitet hvor barna lærer å samarbeide, telle og organisere. Sånn skulle pedagogikk og ergonomi gå hånd i hånd i denne barnehagen.

PEDAGOGIKK OG ERGONOMI – HÅND I HÅND

I barnehagens moderne arkitektur var det blant annet lagt opp til at det meste av utstyr som ikke var direkte farlig for barna, skulle være plassert i lav høyde. Dette skulle gjøre barna mer selvstendige, blant annet i ryddesituasjoner.

For å gjøre det enklere for barna å rydde mer selv plasserte de voksne bilder på esker og kurver av de gjenstandene som skulle oppbevares der. Dette skulle hjelpe barna til å vite hvor ting hørte hjemme.

I tillegg ble barnehagen utstyrt med såkalt «verneutstyr». Det kunne for eksempel være stoler med hjul som ble plassert der det var risiko for belastende arbeide.

SKULLE TA SEG BEDRE TID

Organiseringen av arbeidet i barnehagen var også et viktig aspekt ved prosjektet. Dagsrutinene skulle gi

Det å finstille blikket på de fysiske omgivelsene, på gjenstander og forståelser vi til daglig tar for gitt, kan gi oss større innsikt i det som skjer i barnehagen.

rom for at de ansatte kunne ta seg tid til å utføre arbeidet minst mulig belastende. Samtidig skulle de ansatte fokusere på barnas mestring.

Spesielt ble overgangssituasjoner, som av- og påkledning eller å dekke på og rydde av til måltider, sett på som verdifulle pedagogiske arenaer fremfor noe som bare skulle «unnagjøres».

ARKITEKTUREN SKAPER DÅRLIGE ARBEIDSSTILLINGER

– Det å knytte ergonomi og pedagogikk sammen til det beste både for barn og voksne er et viktig ideal. Min oppgave var å se på hvordan dette fungerte i en praktisk sammenheng, sier forskeren Maiken Marie Jordal.

Hun gjorde observasjoner i barnehagen i til sammen 14 dager ved starten av prosjektet. Hun så at barnehagens arkitektur skapte noen utfordringer for intensjonene i prosjektet.

– De ansatte sto i dårlige arbeidsstillinger i trange rom og vasket små toaletter. De gikk rundt og plukket opp gjenstander på gulvene og bøyde seg over lave bord når de ryddet og gjorde rent.

SIKKERHETSBØYLEN PÅ BARNESTOLEN

I studien har forskeren valgt å fininnstille blikket på en særskilt gjenstand, nemlig barnestolen. Under måltidene satt de små barna på høye barnestoler. I denne barnehagen skulle alle barna oppfordres til selv å klatre opp i den. De voksne sto bak og støttet ved behov. Da sparte de voksne seg for noen tunge løft, og barna fikk samtidig motorisk utfordringer og ble mer selvhjulpne.

Barnestolen hadde en sikkerhetsbøyle som kunne tas av og på med et enkelt klikk. I praksis ble denne mekanismen sjelden tatt i bruk, forteller Jordal. Spesielt de små barna satt ofte med sikkerhetsbøyle. Dette gjorde det vanskeligere for dem å klatre opp i stolen selv.

– Det så også ut til at bruken av bøyle når barna satt ved bordet, i stor grad begrenset barnas muligheter til å være selvhjulpne. De kunne ikke forsyne seg selv, og når de mistet ting ved bordet, måtte de voksne plukke opp. Totalt sett kunne måltidene derfor skape flere uheldige arbeidsstillinger for de voksne, forteller Jordal.

BØR FININNSTILLE BLIKKET

Jordal mener at forskningen hennes viser at selv om det ligger en intensjon i et design eller en arkitektur, så skjer det likevel en tolkning i møtet med mennesker og deres behov.

– Hvordan det materielle er tenkt i bruk, og hvordan menneskene faktisk bruker det i praksis, harmonerer ikke alltid.

Et eksempel er barnestolen. Å bruke sikkerhetsbøylen strider i utgangspunktet mot prosjektets idealer om at barna skal bli mer selvhjulpne. Dette fører igjen til at de ansatte kommer i situasjoner med uheldige arbeidsstillinger. På den andre siden gir bøylen mer kontroll over barna. Ved å ta bort bøylen får barna større frihet. Konsekvensen kan skape andre utfordringer knyttet til ergonomi.

– Det å finstille blikket på de fysiske omgivelsene, på gjenstander og forståelser vi til daglig tar for gitt, kan gi oss større innsikt i det som skjer i barnehagen. Å studere tingene, og hvordan de er med på å forme handlingene våre, kan få frem forhold som lett blir oversett når man gjennomfører ulike tiltak i en barnehage, sier Jordal.

Kilde:
Jordal, M. M. og Solbrække, K.N. (2015). Fra idealer til praksis. En Latour-inspirert studie av barnehageprosjektet «Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – helse i hver bevegelse». *Nordisk Barnehageforskning* 10(3), 1–17.

GOD KVALITET ER VIKTIG FOR DE MEST SÅRBARE BARNA

De mest sårbare har en større risiko for å påvirkes av negative faktorer ved barnehagen, viser en studie.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Noen barnehager har en høy andel ufaglærte blant personalet. Dette er en negativ faktor som har betydning for de barna som er mest sårbare, forteller Ragnhild Eek Brandlistuen.

Hun er forsker ved Folkehelseinstituttet og har ledet arbeidet med en rapport om sårbare barn i barnehagen.

GUTTER ER MER UTSATT

Særlig gutter har flere symptomer på emosjonelle vansker i barnehager som har mange ufaglærte, viser rapporten. Den bruker data fra Den norske mor og barn-undersøkelsen som baserer seg på spørreskjema som nærmere 7000 mødre og pedagogiske ledere i barnehagene har svart på.

Med sårbare barn mener forskerne i denne sammenhengen barn som har en nevrobiologisk risiko. De var enten født for tidlig, hadde lav fødselsvekt, eller et vanskelig temperament i spedbarnsalderen.

Et vanskelig temperament hos barnet kan for eksempel bety at barnet gråter mye, er vanskelig å roe, eller krever mye oppmerksomhet.

STORE GRUPPER MEST NEGATIVT FOR JENTER

Hvis barnegruppen blir for stor, går det mest ut over sårbare jenter. De blir lettere oversett og får flere språkvansker.

Med sårbare barn mener forskerne i denne sammenhengen barn som har en nevrobiologisk risiko.

– Det er interessant at gruppestørrelsen bare har effekt for sårbare jenter, ikke gutter. De jentene som hadde språkvansker, fikk færre symptomer hvis de gikk i små grupper.

Tidligere forskning har vist at jenter i større grad enn gutter kan ha problemer med å komme til orde i større grupper. Brandlistuen tror det kan være derfor jenter med utviklingsvansker ser ut til å ha en bedre språkutvikling i barnehager med små grupper.

TILRETTELEGGING ER VIKTIG

Forskerne fant at i de barnehagene der de ansatte tilrettelegger mye for kreativ og fysisk lek, virker dette forebyggende på barns språkvansker. Dette gjelder særlig for de sårbare guttene.

I de barnehagene som ikke tilrettelegger så mye, får de sårbare guttene et dårligere utviklet språk, og de blir mer triste og nedstemte. Det kan ha sammenheng med at de strever mer med å bli inkludert i lekeaktiviteter som oppstår spontant, mener Brandlistuen.

LANGE DAGER NEGATIVT

Når forskere tidligere har sett på om lange dager i barnehagen har negativ effekt på barn, har de studert et gjennomsnitt av barnehagebarn. Da har de ikke funnet noen sammenheng.

I denne studien har så mange barn deltatt at det har vært mulig å studere undergrupper. Her finner de at lange dager er negativt for de sårbare barna. Barn i denne gruppen som er lenge i barnehagen, viser mer rastløshet og aggresjon.

Kilde:
Brandlistuen, R.E., Helland, S.S., Evensen, L.A., Schjølberg, S., Tambs, K., Aase, H. og Wang, M.V. (2015). *Sårbare barn i barnehagen – betydningen av kvalitet.* Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt

PEDAGOGISKE LEDERE HAR EN KREVENDE

DOBBELT ROLLE

Det er utfordrende å være pedagogisk leder i en barnehage. Du skal lede voksne og barn, og du skal ha ansvar for det praktiske og det pedagogiske arbeidet.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Det er tidlig på morgenen på småbarnsavdelingen. Den pedagogiske lederen og to assistenter sitter på golvet i en sirkel sammen med barna som er opptatt med å kjøre småbiler, bygge med klosser og lese bok.

Når alle er til stede, informerer hun assistentene om hva som står på dagsplanen. Hun foreslår at de kan ha lekegrupper, og så snakker de om innholdet i disse gruppene, og hvordan barna skal fordeles.

Samtidig som dette spontane møtet på golvet pågår, veksler personalet mellom å være i dialog med barna og hverandre. Når møtet er ferdig, reiser assistentene seg og går i gang med å organisere de ulike aktivitetene de er blitt ansvarlige for. Den pedagogiske lederen hjelper til med å fordele barna i riktige grupper.

HAR FOTFULGT PEDAGOGISKE LEDERE

Dette er beskrivelsen de to forskerne Marit Bøe og Karin Hognestad gir av en vanlig morgen i en barnehage. Situasjonen mener de illustrerer godt den dagligdagse personalledelsen i en barnehage.

Forskerne har vært interessert i å studere erfarne pedagogiske ledere. Hva kjennetegner deres personalledelse? Hvilken kunnskap ligger bak handlingene deres? Og hva er spesielt med denne typen ledelse?

De benyttet seg av en metode som er brukt i ledelsesforskning, men som ikke så vanlig i barnehageforskning, nemlig kvalitativ skygging.

Bøe og Hognestad har fotfulgt seks pedagogiske ledere hver for seg i en uke. De har observert og filmet situasjoner der lederen har snakket med sine medarbeidere. Etterpå har de satt seg ned og sammen med den pedagogiske lederen sett på videoklipp og reflektert rundt det som er blitt sagt og gjort.

LEDELSE OPPSTÅR SPONTANT

Forskerne så at det daglige arbeidet i barnehagen er variert og sammensatt. Den pedagogiske lederen beveger seg fort fra det ene til det andre. Hun opplever at ledelse av medarbeiderne oppstår spontant og trer fram i det praktiske og pedagogiske arbeidet. Lederhandlingene viser en variasjon av oppgaver som oppstår i løpet av dagen.

Lederen må navigere mellom ulike krav og håndtere mange etiske dilemmaer. I en episode fra videomaterialet står den pedagogiske lederen og snakker med en assistent i garderoben mens barna er enga-

sjert i ulike aktiviteter. Fordi det har dukket opp en utfordrende situasjon i lekegruppen som assistenten har ansvar for, henvender hun seg til den pedagogiske lederen.

Den pedagogiske lederen reflekterer over sin rolle slik:

«Når jeg kommer i den situasjonen, er jeg veldig obs på, med en gang, å benytte sjansen til å tenke veiledning. Det er der vi kan få jobba. Det er der vi har størst potensial til å få heva assistentene i her-og-nå-situasjoner.»

UTNYTTER HVERDAGSSITUASJONER

Den pedagogiske lederen forteller forskerne at hun synes det er viktig å benytte hverdagssituasjonene til å utvikle assistentenes kompetanse. Samtidig er det komplekst. Hun må tolke situasjonen som oppstår der og da. Hun må også finne en måte å svare på henvendelsen som kan hjelpe assistenten med å håndtere lekegruppen og barna på en god måte.

Fordi den pedagogiske lederen er leder for både barn og voksne samtidig, må hun ta hensyn til begge disse partene i sin tolkning og forståelse av lederhandlingen.

Forskerne anbefaler at barnehagene selv tar i bruk skygging som en metode for lederutvikling.

«Og da tenker jeg på det som jeg har lært om barn og sosial kompetanse, at dette bruker jeg også når jeg leder personalet.»

Da de pedagogiske lederne skulle begrunne hvorfor de gjorde ting slik de gjorde i ledelsen av assistentene, forklarer de det med at de tar utgangspunkt i sin kunnskap om barn. De bruker altså sin pedagogiske kunnskap som støtte.

EN KOMPLEKS DOBBELTROLLE

Den pedagogiske lederen gjør mye av det samme praktiske og pedagogiske arbeidet som det øvrige barnehagepersonellet. Samtidig er hun ansvarlig for å lede det pedagogiske arbeidet i tråd med rammeplanen. Dette gjør at hun har en dobbeltrolle hvor hun må kombinere en hierarkisk og en demokratisk lederstil.

Ved å være medlem av praksisfellesskapet samtidig som hun trer fram som leder, sikrer og ivaretar hun at det pedagogiske arbeidet blir gjort på en god måte.

MÅ ANERKJENNES OG FÅ MYE STØTTE

Det er en kompleks oppgave å mestre begge disse rollene, mener Bøe og Hognestad.

For å lykkes må hun være tilstedeværende og nær – både som leder og barnehagelærer. Hun må være en inkluderende leder som balanserer mellom tillit, innflytelse, deltakelse og støtte med tilstrekkelig kontroll og faglig autoritet. I tillegg er hun leder for et stort spenn av personale, alt fra faglærte til uerfarne assistenter.

– Her får den pedagogiske lederen virkelig brukt sin faglige kunnskap i ledelse av personalet, sier Bøe.

Hun mener det er svært viktig at pedagogiske ledere ikke trekkes bort fra avdelingene og til administrative oppgaver. Og de trenger mye støtte fra styrer og eier.

– Den pedagogiske lederen må anerkjennes som en hybrid leder. Dette innebærer at hun både er kjernemedlem og faglig leder i praksisfellesskapet. Samtidig er hun en brobygger mellom organisasjonens målsettinger, kjerneverdier i pedagogisk ledelse og læring i praksisfellesskapet.

SKYGGING SOM LEDERUTVIKLING?

Forskerne anbefaler at barnehagene selv tar i bruk skygging som en metode for lederutvikling.

– Informantene våre sa at de hadde lært mye om seg selv og sin egen ledelse gjennom å bli fotfulgt og videofilmet. Vi mener skygging også kan være en metode for lederutvikling, som tar utgangspunkt i barnehagens praksis. Skygging gjør det godt synlig hva pedagogiske ledere kan, og hva de gjør, mener Bøe.

Kilde:
Bøe, M. og Hognestad, K. (2015). Directing and facilitating distributed pedagogical leadership: best practices in early childhood education. *International Journal of Leadership in Education*. DOI: 10.1080/13603124.2015.1059488

Ny rammeplan for barnehagen, kapittel 2 *Ansvar og roller* omhandler blant annet pedagogisk leders ansvar.

Se dialogkort bakerst i magasinet, eller last ned fra vetuva.udir.no

UTFORDRENDE Å FINNE BALANSEN MELLOM

BARNETS OG FELLESSKAPETS BEHOV

Hvert barn er unikt og skal behandles som det. Men balansen mellom å sosialisere et barn inn i et fellesskap og la det få lov til å være en unik person er hårfin.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Dette viser en svensk studie som hadde som formål å finne ut hva barnehagelærere ønsker å få til i arbeidet med barn. Hvilke egenskaper mener de er aller viktigst at barna får med seg fra barnehagen?

Airi Bigsten har intervjuet ni barnehagelærere i fire ulike barnehager i Sverige. I tillegg har hun filmet samhandlingen mellom dem og 64 barn og spurt barnehagelærerne: Hva skjer her? Dette for å få dem til å tenke over hvorfor de gjør som de gjør.

Hun finner at det er noen grunntanker som er viktige for barnehagelærerne. Barnet skal ha rett til å være unikt. Alle barn skal et godt grunnlag for sitt fremtidige liv, og det krever tydelige rammer og forutsigbarhet.

BALANSERER PÅ EN TYNN LINE

Barn skal bli demokratiske samfunnsborgere som skal ta hensyn til andre mennesker. Men de skal også få lov til å være individer som skal kunne heve stemmen og bli hørt.

Men balansen mellom å skulle sosialisere et barn inn i et fellesskap og samtidig la det få lov til å være helt unikt, den er hele tiden hårfin, mener hun.

– Å finne denne balansen er kanskje den mest utfordrende oppgaven en barnehagelærer har, mener Bigsten.

Studien gir et bilde av hvor komplekse samlingsstunder og mange andre hverdagslige situasjoner i barnehagen egentlig er.

– Uansett hvor mye erfaring barnehagelæreren har, balanserer du på en tynn line. Du skal både ta hensyn til det unike med barnet og den retten det har til å bli inkludert i fellesskapet.

– Samfunnet har mange krav til et barn i fellesskapet. For å bli gode samfunnsborgere må barn ha støtte av voksne som byr dem inn i dette fellesskapet, sier Bigsten.

TYDELIGE RAMMER

Bigsten finner også at barnehagelærerne mener det er en viktig rettighet for barnet å ha tydelige rammer og forutsigbarhet i barnehagen.

– Tydelige rammer blir både et mål og et middel for virksomheten. Det skaper verdier som omsorg for andre, sikkerhet og beskyttelse mot skader.

Det må derfor være visse regler, selv om behovet for regler av og til kan komme i konflikt med barnets behov for frihet.

– Reglene må ikke bli så rigide at barna mister friheten. Også her er det en vanskelig balanse, forteller Bigsten.

LEGGE ET GODT GRUNNLAG FOR BARNETS FREMTIDIGE LIV

Barnehagelærerne legger sterk vekt på å skape et godt grunnlag for barnets fremtidige liv.

– De sier at de ønsker å gi barna håp og støtte slik at de får tro på seg selv og sitt liv sammen med andre, både her og nå og i framtiden, forteller forskeren.

VIKTIG Å REFLEKTERE OVER EGEN PRAKSIS

Bigsten mener studien viser hvor komplekst arbeidet med barn er. Hun er overrasket over hvor etisk begrunnet barnehagelærernes arbeid med barn er. Regler skal ikke bare følges

Det er viktig at de ansatte iblant diskuterer og reflekterer over hva de gjør, og hvorfor de gjør det de gjør.

for reglenes skyld. Det skal finnes en etisk begrunnelse for dem.

Det blir synlig at det ofte er vanskelig for barnehagelærerne å få til det de ønsker å gjøre i hverdagen, sier Bigsten.

– Det er viktig at de ansatte iblant diskuterer og reflekterer over hva de gjør, og hvorfor de gjør det de gjør.

Uansett hvor mye erfaring barnehagelæreren har, balanserer du på en tynn line.

Kilde:
Bigsten, A. (2015). *Fostran i förskolan.* Phd-avhandling. Göteborgs universitet.

HVORFOR SNAKKER VI IKKE LENGER OM

OMSORG I BARNEHAGEN?

Omsorg er både noe kroppslig og noe mellommenneskelig i barnehagen, mener Hultman.

Begrepet omsorg er i ferd med å bli borte i barnehagen, mener svenske forskere. Hva har skjedd?

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

I utgangspunktet skulle Annica Löfdahl Hultman og hennes kolleger se på hva som blir dokumentert når barnehagene driver sitt kvalitetsarbeid.

I løpet av denne kartleggingen la de merke til noe som overrasket dem. Barnehagelærerne og deres sjefer snakket svært lite om omsorg. Omsorg ble heller ikke godt dokumentert.

– Vi tenkte at omsorg er en stor og sentral del av arbeidet i barnehagen. Hvorfor dokumenteres det ikke? spør forsker Annica Löfdahl Hultman.

Hun og kollegene ble nysgjerrige. De ville undersøke hva de ansatte i barnehagen legger i begrepet omsorg.

Forskerne har brukt metoden deltakende observasjon ved personalmøter i barnehager i to svenske kommuner. De har i tillegg intervjuet 14 styrere og to barnehagelærere.

Omsorg er en kompetanse som sjelden blir nevnt.

TO MÅTER Å YTE OMSORG PÅ

– Omsorg er både noe kroppslig og noe mellommenneskelig i barnehagens kontekst, mener Löfdahl Hultman.

Det kroppslige handler for eksempel om å gi mat, vaske, bytte bleier og ta vare på et lite menneske rent fysisk. Det mellommenneskelige dreier seg om å bekrefte barnet, høre på hva det sier, gi det kjærlighet og trygghet og støtte opp under dets utvikling.

Når forskerne spør barnehagelærere og styrere hva de legger i begrepet omsorg, får de ulike svar.

En av styrerne sa at: *«Omsorg er selve arbeidet med barnet, det er kjernen i virksomheten vår.»*

Forskerne tolker det som om omsorg er noe som er så sentralt at det knapt trenger å nevnes.

En av barnehagelærerne mener at den delen av omsorgen som foreldrene er opptatt av, er om barnet spiser godt, sover eller hvordan toalettbesøkene arter seg.

Noen barnehagelærere omtaler omsorgen som noe som er fysisk eller psykisk belastende, enten det dreier seg om tunge løft eller å ordne opp i konflikter mellom barn.

I ny rammeplan for barnehagen under kapittel 3 *Barnehagens formål og innhold*, er det et eget underkapittel om omsorg. Videre er omsorg gjennomgående i hele rammeplanen.

Omsorg er en måte å forholde seg til barn på. Det er vanskelig å dokumentere.

VANSKELIG Å DOKUMENTERE EN HOLDNING

«Omsorg er en måte å forholde seg til barn på. Det er vanskelig å dokumentere», sier en barnehagelærer.

Omsorg omtales også som noe som ikke er planlagt og ikke har et konkrete formål. Barnehagelærerne mener at det først og fremst er det som skal vises fram til foreldrene, som skal dokumenteres.

En styrer sier: *«For foreldrene vil vi jo løfte fram det som er positivt i virksomheten og vise hva vi gjør, hva barna har lært seg, osv.»*

HVORDAN FORBEDRE SEG?

Omsorg er altså noe det sjelden snakkes om. Det er et flyktig begrep i kunnskapsarbeidet som de ansatte opplever som vanskelig å dokumentere.

Visstnok finnes det skjemaer som viser foreldrene når det sist er skiftet bleier på de minste barna. Barnehagen vil jo unngå at de blir kritisert for omsorgssvikt. Men den hverdagslige omsorgen er ellers ganske usynlig.

Det er primært de planlagte og målrettede aktivitetene som dokumenteres, finner forskerne.

– Men om ikke omsorg dokumenteres, hvordan kan man da vite om dette arbeidet blir gjort godt nok eller om det bør forbedres? spør Löfdahl Hultman.

EN MER UBETYDELIG KOMPETANSE

Også forskernes analyser av statlige og kommunale dokumenter og annen svensk forskning tyder på det samme: Omsorg blir en stadig mer ubetydelig kompetanse i svenske barnehager. Mange er opptatt av pedagogisk dokumentasjon. Dokumentasjon av omsorgssituasjoner omtales ikke.

– En måte å forstå dette på er at det har skjedd en forskyvning fra omsorg til læring, mener Löfdahl Hultman.

Barnehagene blir i dag målt og styrt mer og mer i retning av det pedagogiske innholdet. Den forskyvningen gjør at det kommer krav om dokumentasjon som skal vises fram og synliggjøre virksomheten utad.

– Vi går mot barnehager som ligner mer og mer på skoler. Jeg tror at omsorgsbegrepet kommer mer i bakgrunnen ved denne utviklingen, sier hun.

IKKE HØY STATUS

– Omsorg blir noe som tas for gitt. Det har ikke høy status for barnehagen å dokumentere at de jobber mye med barns omsorg, mener forskeren.

– Vi du hevde din status som barnehagelærer, er det viktigere å snakke om læring enn omsorg. Foreldrene vil heller ha barnet sitt i en barnehage som jobber med å lære barn matematikk, enn i en barnehage som viser fram at den jobber aktivt med omsorg.

Kilde:
Löfdahl, A. og Folke-Fichtelius, M. (2015). Preschool's new suit: care in terms of learning and knowledge. *Early Years* 35(3), 260-272.

Se dialogkort bakerst i magasinet, eller last ned fra vetuva.udir.no

PEDAGOGISK DOKUMENTASJON SKAL IKKJE VERE EIT GLANSBILETE

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Det er ein fare for at pedagogisk dokumentasjon berre dreier seg om å gjere alt rett. – Da gløymer du å vere nærverande i barnas leik, læring og utforsking, meiner forskar.

Pedagogisk dokumentasjon er ein arbeidsmåte som skal gjere pedagogisk arbeid synleg og opne for tolking, dialog, diskusjon og innsikt. Barnehagens praksis blir til pedagogisk dokumentasjon når personalet og barna reflekterer over og diskuterer praksisen.

Den svenske forskaren Charlotte Holmberg anbefaler at dei tilsette ikkje låser seg fast i ein bestemt måte å dokumentere på. Det er refleksjonar om innhaldet i dokumentasjonen som er viktig.

– Berre gjer det! Ikkje bry deg om kva som er rett eller gale. Ikkje lås deg til bestemte verktøy eller teoriar. Bruk post-it-lappar om du vil det.

Ho meiner det er viktig å tenkje på pedagogisk dokumentasjon som ein prosess der ein reflekterer både før og etter. Formålet er å synleggjere læring både hos barna og dei vaksne. Slik blir det ei meiningsfull, kollektiv læring, og ikkje noko som berre skal bli ferdig og sjå så fint ut som mogleg, meiner forskaren.

BRUKTE DOKUMENTASJONEN FORSKJELLIG

Holmberg var interessert i korleis pedagogisk dokumentasjon blir brukt i praksis i barnehagekvardagen. Dette var utgangspunktet for ein studie i to barnehagar i Sverige der ho har følgt totalt seks barnehagelærarar på to avdelingar i til saman fire månader.

Den eine avdelinga, Blåbæret, tilhøyrer ein kommunal barnehage utan ei spesiell pedagogisk innretning. Der var pedagogisk dokumentasjon i oppstartsfasen ei av mange arbeidsoppgåver.

Den andre avdelinga forskaren besøkte, vart kalla Tyttebæret, og tilhøyrer ein Reggio Emilia-inspirert barnehage. Her hadde dei tilsette jobba med pedagogisk dokumentasjon i mange år. Dette var sjølve kjernen i verksemda og vart ikkje sett på som ei eiga oppgåve.

Desse ideologiske skilnadene i dei to ulike barnehagane gav seg uttrykk i kva som vart dokumentert, korleis dei dokumenterte, og korleis dei brukte denne dokumentasjonen, viser studien.

Det er refleksjonar om innhaldet i dokumentasjonen som er viktig.

FØLTE SEG SPLITTA

Dei tilsette ved begge avdelingane syntest det var vanskeleg å dokumentere. Det gjaldt både nybegynnarane og dei meir erfarne. Spesielt vanskeleg syntest dei det var både å skulle leie ein aktivitet og samtidig diskutere aktiviteten med barna.

– Begge avdelingane følte seg splitta på dette. Dei følte at dei ikkje var der for barna i augneblinken når dei også måtte dokumentere.

Men dei hadde likevel to ulike måtar å dokumentere på, oppdaga Holmberg.

– På Blåbæret var dei veldig opptekne av sjølve dokumentasjonen, om han var god eller dårleg. Dei var ikkje så merksame på korleis dei skulle bruke dokumentasjonen. Dei tilsette her var meir opptekne av om dei hadde lykkast med å nå måla sine, som var å følgje barnehagens rammeplan. På Tyttebæret var dei tilsette meir opptekne av sjølve dokumentasjonsprosessen, og at barnas stemmer vart høyrde.

TIDKREVJANDE OG VANSKELEG

Arbeidet med pedagogisk dokumentasjon er tidkrevjande. Og måtar å dokumentere på set store krav til den tekniske kompetansen hos dei tilsette, viser studien. Nettbrett og digitalkamera var viktige verktøy i dokumentasjonsarbeidet i barnehagane. Mange brukte digitalkamera, men ikkje alle hadde fått nettbrett.

Mange meinte det var teknisk vanskeleg å dokumentere med desse verktøya. Dei hadde ikkje lært det i utdanninga, og dei hadde ikkje så godt grep på nettbrett eller digitalkamera. Derfor vart det ofte til at dei spurde om andre kunne ta seg av dokumentasjonen.

BERRE GJER DET!

Trass i at dei tilsette opplevde dokumentasjonen som både vanskeleg og stressande, var dei likevel fornøgde og syntest at dette utvikla dei i deira profesjon. Dei vart meir delaktige i kvarandre sitt arbeid og meir interesserte både i barna og kollegaene sine tankar og teoriar.

Holmberg synest det er trist at så mange slit med dokumentasjonen på grunn av verktøyet. Og at dei var så opptekne av å få eit fint produkt slik at sjølve refleksjonen vart borte.

Kjelde:

Holmberg, C. (2015). *Så är det ju – den blir aldrig färdig! En etnografisk studie om förskolepedagogers arbete med pedagogisk dokumentation.* Licentiatavhandling. Stockholms universitet.

Å vente på tur i et lekeapparat er ikke så inspirerende som å leke sammen.

FYSISK LEK SMITTER

Personalet i barnehagen er forbilder. Hvis de viser glede over fysisk lek, smitter det over på barnas bevegelser.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

– Måten du bruker deg selv og kroppen din på i utemiljøet, påvirker barna mer enn det du uttrykker verbalt om fysisk lek, mener forsker Kathrine Bjørgen.

Hun har gjort observasjoner i tre barnehager i Norge. I tillegg har hun intervjuet barnehagelærere og assistenter om fysiske utendørsaktiviteter i barnehagen. Resultatene hennes viser at voksne og barn påvirker og utvikler hverandre.

– En voksen som liker å ake og hoppe, bidrar til en positiv smitteeffekt. Det inviterer flere til å delta i leken.

En voksen som liker å ake og hoppe, bidrar til en positiv smitteeffekt.

LEKEAPPARATER KAN BEGRENSE LEKEN

Hvordan utemiljøet er utformet, har aller størst betydning for om barna har glede av uteleken, finner Bjørgen.

Hun mener at de tradisjonelle lekeapparatene i barnehagen faktisk kan begrense barnas lek.

– De tillater ofte bare én bestemt måte å utøve bevegelser på. Det er ofte bare én måte å klatre i et klatrestativ eller å skli ned en sklie.

MORSOMT Å LEKE SAMMEN

Også her kommer smitteeffekten inn, mener Bjørgen.

– Barn er sosiale, og de inspirerer hverandre til å være i aktivitet. Sklir de i en bred akebakke der det er plass til flere, blir de mer aktive enn om de må stå i kø for å skli alene.

Å vente på tur i et lekeapparat er ikke så inspirerende som å leke sammen. I en bred bakke der barn kan ake ved siden av hverandre, utfordrer de hverandre til å bevege seg på ulike måter. Det skaper variasjon i bevegelsesmønstrene, ser hun.

Bjørgen mener dette er kunnskap de som lager lekeapparater, bør ta til seg.

– De bør i større grad tenke utvikling og endring og lage apparater hvor flere barn kan leke sammen.

SKOG OG BAKKER INVITERER TIL LEK

Bjørgen finner også i sin studie at utformingen av terrenget i barnehagens uteområde har stor betydning for hvor glade barna blir i den fysiske leken. Variert natur inviterer og appellerer til bevegelse. Har uteområdet litt skog eller bakker, påvirker det barnas lekeglede.

TURER SKAPER ENTUSIASME

Ikke alle barnehager har muligheter for å få et variert uteområde. Miljøet utenfor barnehagens gjerder gir ofte større variasjonsmuligheter. I byens parker eller i skogsområder finner barna selv ut hvordan de vil ta i bruk terrenget.

Et flertall av de barnehageansatte som Bjørgen har intervjuet, mente at turer ute skaper entusiasme, positive følelser og motivasjon. De føler at de får mer frihet og mer tid til nære relasjoner til barna. De opplever også at barna blir mer nysgjerrige når de er ute i naturen. Det oppstår flere utfordringer, overraskelser og spontane øyeblikk.

Kilde:
Bjørgen, K. og Svendsen, B. (2015): Kindergarten practitioners' experience of promoting children's involvement in and enjoyment of physically active play: Does the contagion of physical energy affect physically active play? *Contemporary Issues in Early Childhood* 16(3), 257–271.

TRENGER VI ENTREPRENØRIELL LÆRING I BARNEHAGEN?

Entreprenøriell læring er et begrep som har kommet inn i rammeplanen for barnehagene i flere europeiske land. Er dette noe nytt, eller er det bare keiserens nye klær?

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Svenske myndigheter bestemte allerede i 2009 at såkalt entreprenøriell læring skulle gjennomsyre hele utdanningssystemet, fra barnehagene til høyere utdanning. Også i andre EU-land har dette blitt et viktig begrep i barnehagesammenheng. I Norge, i den nye rammeplanen for barnehagen, omtales ikke begrepet.

KOMMER FRA FORRETNINGSVERDEN

Begrepet kommer fra forretningsverdenen der det snakkes om entreprenørskap, forteller den svenske forskeren Anna Ehrlin. Hun har sammen med to kolleger gått ut i barnehager for å finne ut hvordan de jobber med entreprenøriell læring. Fordi begrepet fortsatt er nytt i utdanningssammenheng, har det vært interessant å se hvordan de ansatte setter svenske myndigheters ønske om entreprenøriell læring ut i livet.

BARNEHAGEN GJØR SINE EGNE TOLKNINGER

Det har ikke gått ut noen tydelig informasjon fra svenske utdanningsmyndigheter om hvordan de vil at barnehagene og skolene skal arbeide med entreprenøriell læring. Det har derfor vært opp til hver enkelt institusjon å gjøre sine egne tolkninger.

Forskerne har vært i tre barnehageavdelinger for barn mellom tre og fem år. Der har de møtt barnehagelærere som selv har bestemt i hvilke aktiviteter entreprenørskap skulle komme til uttrykk i deres barnehage. Disse situasjonene ble filmet.

Det ble veldig tydelig for forskerne at entreprenøriell læring ble tolket svært forskjellig ved de ulike institusjonene, forteller Anna Ehrlin.

TRE ULIKE TOLKNINGER

Hun mener at de i hovedsak kan dele tolkningene inn i tre kategorier: Den ene måten handlet om at barna skulle lage noe som skulle rette seg mot samfunnet utenfor barnehagen. Det ble for eksempel satt opp en liten musikal som ble vist for barnas foreldre eller på det lokale biblioteket. Entreprenøriell læring ble her tolket som noe kreativt som skulle brukes i «ekte» situasjoner.

En annen måte å tolke entreprenøriell læring på var sterkt koblet til vitenskap og teknologi. Barna skulle være oppfinnere. Ved én barnehage fikk de utdelt gamle teknologiske ting som de skulle velge deler fra. Deretter skulle de sette delene sammen til noe helt nytt. Barna fikk da på seg hvite laboratoriefrakker og store plastbriller for å ligne mest mulig på forskere.

– Denne måten å tolke begrepet på stammer fra en oppfatning om at dette handler om nyskaping, mener Ehrlin.

Den tredje måten forskerne så at barnehagelærerne tolket begrepet entreprenøriell læring på, var koblet til personlig utvikling. Her skulle barna utvikle kreativitet, fantasi, selvtillit og sosiale ferdigheter. Dramaøvelser er et eksempel på en aktivitet som passet inn i denne kategorien.

GODE INTENSJONER BLE EN HINDRING

Forskerne fant ut at måten barnehagelærerne hadde tilegnet seg kunnskap om entreprenøriell læring, var veldig tilfeldig. Noen i teamet hadde

I noen tilfeller kunne forskerne se at et økt fokus også kunne bli feil.

kanskje lest en bok eller en artikkel og latt seg inspirere og ville prøve ut ideene. Men flere barnehagelærerne hadde ikke satt seg inn i hva begrepet innebærer.

Selv om noen har tenkt ut hvordan de skulle jobbe med dette, kunne verktøy som er ment som en støtte, bli en hindring. Da barna skulle være oppfinnere og lage nye ting av gammelt, teknologisk skrot, endte det med at aktiviteten ble veldig voksenstyrt.

– Det var mye barna ikke kunne gjøre selv. Delene skulle limes sammen med limpistol, og det ble for farlig for barna. Dermed ble det en hindring for barnas egenutvikling, forteller Ehrlin.

KEISERENS NYE KLÆR?

Siden barnehagene ikke hadde fått informasjon om hva som var det faglige innholdet i entreprenøriell læring, ble en av strategiene å koble det til en arbeidsmåte som allerede er kjent.

En av barnehagene forskerne besøkte, hadde en Reggio Emilia-inspirert pedagogikk, der det er viktig at barna støttes i sin utforskning av verden.

De ansatte der mente at entreprenøriell læring stemmer godt overens med det de gjorde fra før, der det kompetente barnet står i fokus. Men at det nå ble en mer moderne måte å snakke om dette på. Det forandret likevel ingenting på det de allerede gjorde.

Dette synet var også gjennomgående i de andre barnehagene. Alt var noe de hadde gjort før. Men de hadde nå fått et nytt begrep for å kunne arbeide med barnas kreativitet, selvstendighet og egenutvikling.

– De ansatte i barnehagene følte at de hadde fått tydeligere fokus og en rakere rygg for å arbeide videre med dette. Men det hadde ikke skjedd noen revolusjon ved noen av barnehagene, sier Ehrlin.

NOEN GANGER BLIR DET FEIL

I noen tilfeller kunne forskerne se at et økt fokus også kunne bli feil. Når noen av de ansatte bestemmer seg for en bestemt måte å jobbe på, for eksempel å komme seg ut for å gjøre noe kreativt utenfor barnehagen, kan dette bli så dominerende at andre måter å jobbe på blir helt oversett, mener Ehrlin.

– Noen barn ønsker ikke å være aktive, ta initiativ og utføre noe utenfor sin faste gruppe. Hva med dem? Er det ikke mulig for dem å utvikle evner knyttet til entreprenøriell læring? spør forskeren.

Kilde:
Ehrlin, A., Insulander, E. og Sandberg, A. (2015). Perspectives on Entrepreneurial Learning in the Early Years of Education. *Journal of Education and Human Development* 4(3), 40-58.

BARNEHAGEN MÅ TA VARE PÅ

BARNS ENGASJEMENT FOR NATUREN

Barn er engasjert i natur og bærekraftig utvikling. – Vi bør starte med det som fasinerer barn, som fugler, fluer og frosker, og ikke de store spørsmålene, mener Cecilia Caiman.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Verden står overfor store utfordringer med hensyn til biologisk mangfold. I dag dør arter i naturen i et urovekkende høyt tempo. Den viktigste årsaken er at vi mennesker endrer naturen.

– Skal vi klare å stoppe denne utviklingen, må de som vokser opp i dag, ha engasjement og kunnskap om naturen, mener Caiman.

BARNEHAGEN SPILLER EN VIKTIG ROLLE

Hun mener at barn har dette engasjementet. Barnehagene har derfor en viktig rolle i arbeidet med å gi dem støtte for at vi skal få et mer bærekraftig samfunn i framtiden.

– Om vi ikke oppmuntrer barn til å arbeide kreativt med disse store spørsmålene, kommer vi aldri til å klare å stoppe utviklingen. Kunnskap om naturen er helt grunnleggende for dete, sier forskeren.

Barns måte å engasjere seg i naturen på handler først og fremst om forventningsfull interesse for organismer i nærområdet.

START MED DET NÆRE

Barns måte å engasjere seg i naturen på handler først og fremst om forventningsfull interesse for organismer i nærområdet, viser en studie hun har gjort i en svensk barnehage.

– Når vi voksne engasjerer oss i spørsmål om bærekraftig utvikling, er det ofte med et pessimistisk utgangspunkt. Jeg tror ikke det er så bra å starte med de store spørsmålene. Vi bør starte med det som fasinerer barn, som fugler, fluer og frosker. Det er viktig at barna ikke mister sin barndom og sin fremtidstro. Samtidig lever de i en global verden og kan være engasjert på mange plan, også i de store spørsmålene, sier Caiman.

FORSKER PÅ HVORDAN BARN LÆRER

Forskeren har undersøkt hva som kjennetegner de prosesser barn er involvert i når de studerer naturvitenskap, og hvordan barnehagelærerne kan støtte dem.

Hun har gjort videoobservasjon av 20 femåringer og tre barnehagelærere. I tillegg bruker hun fotografier, barns tegninger og den pedagogiske dokumentasjonen som de ansatte har samlet inn.

FROSKEN «HOPPIS»

Studien tar utgangspunkt i en barnehage som arbeider med et prosjekt om biologisk mangfold. Målet var at barna skulle oppdage sammenhengen mellom organismene og deres miljø. For å synliggjøre prosessene har barnehagelærerne benyttet seg av pedagogisk dokumentasjon.

I flere uker hadde barna på den avdelingen Caiman studerte, hatt frosken «Hoppis» i et terrarium. De har gitt den mat og tatt seg av den samtidig som de har undersøkt den nøye. De har lagd mange tegninger av frosken og brukt ulike faktabøker om amfibier i arbeidet med prosjektet.

HVOR HAR FROSKEN TENNENE SINE?

En morgen sitter fem år gamle Lina med et fotografi av frosken og en tegning av en menneskekropp foran seg.

Men hvor er tennene? spør Lina. Barnehagelæreren viser henne hvor de er på tegningen av menneskekroppen og spør samtidig: *Men frosken da?*

Da ser lille Helmer på fotografiet av frosken og sier: *Frosken har ingen tenner vel?... frosken har .... i stedet for gift i munnen som den kan bruke.* Lina sier straks: *Nei, ikke akkurat... den har tenner også, som vi, og den tygger... og de har tunger.* Hvorpå Johan sier høyt: *Tungen, den kan bli kjempelang! Den kan bare strekke den ut og fange...* Helmer ler og svarer: *Og i tungen fins det også gift...* Barnas måte å skape mening kjennetegnes av at de finner likheter og forskjeller mellom mennesker og frosker. Deretter beskriver de froskens fysiologi, hvordan den strekker ut tungen og fanger, hvordan den bruker tennene til å tygge, og hvordan giften i froskens tunge kan brukes.

DE VOKSNE MÅ VÆRE AKTIVE LYTTERE

Caiman ser at barnas utforsking minner mye om hvordan biologer jobber med å systematisere naturen. Først fokuserer barna på form, utseende og bevegelser. Så går de videre med å tenke på de mer komplekse sammenhengene i naturen.

De ansatte i barnehagen har en viktig rolle i disse prosessene, ser Caiman.

For det første må de tilby barna spennende miljøer, både inne og ute. Er barnehagen så heldig å ha natur rundt seg, er det naturligvis det beste. Da kan pedagogene ta utgangspunkt i spindelvevet i blåbærriset eller dammene med insekter, for eksempel. Men stadig flere barnehager ligger i store byer. Da krever det

I ny rammeplan for barnehagen ligger bærekraftig utvikling som en verdi som er tydeliggjort under kapittel 1, *barnehagens verdigrunnlag.*

mer av de ansatte, som må rigge et innemiljø som det er mulig for barna å utforske natur i.

Studien viser at de voksne i barnehagen har en viktig, men tilbaketrukket rolle under barns utforsking. De er aktivt lyttende og stiller gode spørsmål ved det barna ser og snakker om. Slik opprettholdes fokus uten at de voksne tar over.

BARNA FINNER HELHETEN

Etter at Johan, Lina og Helmer og de andre barna hadde utforsket froskens oppbygging og bevegelser, begynte de å fortelle hverandre om hvordan frosken jaktet på mat. De snakket om at den hoppet, svømte og beveget seg, og hvilke byttedyr, mygg, fisk eller fluer den jaktet på. Froskens anatomi, utseende og oppførsel hadde fortsatt en sentral plass i historien, men nå utvidet den seg til også å handle om økologi, altså hvordan den lever i miljøet.

I nesten to uker hadde de arbeidet med en collage som de hadde lagd sammen. Her hadde de tegnet frosken som fanget en flue, og fuglen som så ned på et skrukketroll med det barna kalte «spionøyne».

Lina peker på fuglens nebb og sier: *Det nebbet er farlig, det tar skrukketrollene. De må løpe raskt inn i gresset, men de minste rakk det ikke.* Så peker hun på fuglens mage, der barna hadde tegnet et skrukketroll og sier: *Den er død.* Helmer sier: *Men, ungene redder seg... De springer kanskje til en stein og gjemmer seg.*

FINNER BÅND I ØKOSYSTEMET

Helmer på fem år forteller altså videre om økologien rundt skrukketrollenes flukt. Han skaper en relasjon mellom ungenes fluktbehov og miljøet rundt, i dette tilfellet en beskyttende stein. Barna, med litt hjelp av barnehagelærerne, forflytter gradvis perspektivet fra rovdyrets situasjon til byttedyrets behov for flukt og beskyttelse.

Flere bånd knyttes sammen i økosystemet. Dyret, miljøet og gresset blir viktige elementer. De introduserer en stein i historien slik at skrukketrollenes unger overlever. Livet finner en ny vei i økosystemet.

Kilde:
Caiman, C. og Lundegård, I. (2015). Barns meningsskapande i ett projekt om biologisk mångfald och ekologi. *NORDINA* 11(1), 73-87.

Se dialogkort bakerst i magasinet, eller last ned fra vetuva.udir.no

NOEN BARN TRENGER HJELP TIL Å LEKE

Det er viktig at voksne gjør noe for å utvikle barns evne til å leke. Forskeren peker på tre årsaker.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

– Mange tenker at det å leke er naturlig for alle barn. Det er det ikke, mener den danske forskeren Merete Sørensen.

– Hvis man ser på lek som et språk, så er det noen barn som ikke kan dette språket.

SOM Å SPILLE TEATER

Hun ser en direkte sammenheng mellom barns lek og kunstformen teater.

– Når barnet leker, tar det en annens rolle, nøyaktig som den profesjonelle skuespilleren gjør.

De forskjellige kunstarter har sitt språk. Teater har sitt eget. Lek er ikke et mer naturlig språk enn andre, mener hun.

– Det er på den måten ikke mer naturlig å leke enn å tegne, skape musikk eller teater, for eksempel.

NOEN FORSTÅR IKKE FANTASI

Noen deltar aktivt i leken. Andre forstår ikke abstraksjonen i leken. De kan være flinke til det konkrete, for eksempel å spille ball. Men å gå inn i en verden av fantasi kan være en stor utfordring.

Lek er ikke et mer naturlig språk enn andre, mener hun.

– Barn som sliter med å komme inn leken, må få hjelp til det. De voksne har en viktig rolle som igangsettere, mener Sørensen.

– De som ikke er med i leken, kommer nemlig ikke med helt av seg selv dersom de bare får leke fritt. Det er derfor viktig at voksne lager en felles aktivitet. Det må være en aktivitet for alle barna, og den må ikke bare ta utgangspunkt i dem som blir ekskludert.

BRYTER OPP MAKTHIERARKIER

I et forskningsprosjekt Sørensen har ledet i to barnehager i Danmark, har barnehagelærerne arrangert drama-aktiviteter med alle de store barna i fem måneder. En ting barnehage-lærerne reflekterte over da de arrangerte leken, var at flere barn fikk plass i fellesskapet. Når barn leker fritt, kan det dannes sterke makthierarkier. Når det lages drama, kjempet de ikke om de samme posisjonene.

– Barna opptrådte som på teater.

Når barn leker og dramatiserer, lærer de seg å tenke abstrakt.

I ny rammeplan for barnehagen under kapittel 3, *Barnehagens formål og innhold,* er det et eget underkapittel om lek. Videre er lek gjennomgående i hele rammeplanen.

Noen hadde en slags regi i leken hvor de finner på handlingen og deler ut forskjellige roller. Noen var aktive i rollene, mens andre var statister. Det interessante var at i løpet av leken kunne barna endre status. Fra å stå utenfor og være statist kunne de plutselig få en hovedrolle, forteller forskeren.

FÆRRE BLIR EKSKLUDERT

Det er tre gode grunner til at voksne må støtte barnas lekutvikling, mener Sørensen.

– For det første blir den som blir stående på utsiden, ulykkelig. Følelsen av å være ekskludert kan sitte lenge i et barn.

VIKTIG FOR LÆRING

En annen god grunn til å tilrettelegge for barnas lek er at leken rommer et stort potensial for læring. Her får barna utviklet kompetanser som de trenger. Det gjør at de klarer seg bedre når de kommer på skolen, mener forskeren.

– Når barn leker og dramatiserer, lærer de seg å tenke abstrakt. Det er en forutsetning for å lære å lese og for å lære for eksempel matematikk.

DU FORSTÅR HVORDAN DET ER Å VÆRE EN ANNEN

En tredje årsak til at lek er viktig, er at du gjennom leken forstår hvordan det er å være en annen enn deg selv.

– Det er svært sentralt for vår utvikling at vi lærer oss empati. Når du går bak en rolle og tenker: «Hva er min rollefigur redd for, hva liker han?», går du også bak dine egne følelser. Rollen du spiller, selv om det er et dyr, blir som et menneske du kan identifisere deg med.

DU TRENGER IKKE VÆRE EKSPERT

Da Merete Sørensen evaluerte barnehagenes prosjekt, så hun at det intensive arbeidet med dramalek hadde styrket barnas lekekompetanse. De ble både bedre til å samarbeide og til å improvisere.

Hun mener at noen barnehagelærere kan være redde for å sette i gang et dramaprosjekt i sin barnehage. Det skal de ikke være, sier hun.

– Det enkleste er å ta utgangspunkt i kjente eventyr og leke eventyret med barna. Eksempler på velegnede eventyr er «De tre bukkene bruse» eller «Gullhår og de tre bjørnene».

Du behøver ikke være ekspert på teater for å lage drama, konkluderer Sørensen.

Kilde:
Sørensen, M. (2015). *Drama, æstetisk læring og udvikling af dramatisk legekompetence i børnehaven.* Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet, Institut for Uddannelse og Pædagogik.

Se dialogkort bakerst i magasinet, eller last ned fra vetuva.udir.no

ØNSKJER Å SÅ FRØ AV MILJØBEVISSTHEIT

Denne artikkelen byggjer ikkje på forsking i databasen NB-ECEC, slik som dei andre artiklane i magasinet gjer. Artikkelen er den fjerde i ein serie om barnehagens rom og materialitet. Formålet med artikkelserien er å vise gode eksempel på bruk av barnehagens rom og materielle omgivnader, som kan inspirere og motivere tilsette i norske barnehagar.

– Vi håper at barnehagen kan vere med på å så eit frø av miljøbevisstheit hos barna, sjølv om vi ikkje akkurat trur at vi kan redde verda, seier styraren i Tronvik gardsbarnehage.

TEKST: SIW ELLEN JAKOBSEN

Fuglane kvitrar og lamma breker. Ute på åkeren går kosegrisen Lillemor og gryntar i vårsola.

Det er ein vakker maidag i Tronvik gardsbarnehage. Inn porten kjem styrar Øystein Brogård. Han har vore på Felleskjøpet og kjøpt ein stor saltstein til sauen og lamma.

– Det er også ei oppgåve for ein styrar i ein gardsbarnehage, men eg trur ikkje det stod i stillingsinstruksen? spør Hilde Sofie Hjelseth og ler. Ho eig denne private barnehagen på Jeløya, berre nokre kilometer frå Moss sentrum.

LARVEN «ALDRI METT»

Fagområda i rammeplanen er med verksemda i Tronvik gardsbarnehage gjennom heile året.

– Vi har valt å ikkje ha spesielt fokus på eitt eller fleire fagområde, men syter for at alle får like mykje merksemd gjennom tema «Garden vår» og «Turar i nærområdet», fortel Hilde og Øystein.

Bortsett frå dyrelydane er det nesten heilt stille i barnehagen, som i alt har 93 barn, denne vårmorgonen.

Berre dei minste frå avdelingane «Småspirene» og «Lille-fjøset» tuslar roleg rundt. Dei største er på turar rundt omkring i nærområdet. Nokre av dei minste er inne saman med hønene, endene og kaninane, som held til i små hus nedst på området.

I Vitaminhagen møter vi vesle Ivo Ferdinand og vesle Iver som sit og grev i jorda.

Ivo Ferdinand er fornøgd. I dag meiner han at han har funne larven «Aldri mett», som dei har lese om i ei bok i barnehagen. Men han grov larven ned igjen. Han fann nettopp ein sprellande og fin mark som blir studert grundig, før han òg skal ned i jorda igjen. Snart skal jo alle dei spirande tomatplantene og dei andre vekstane som nå står i drivhuset, plantast ut. Da er det spennande å undersøkje kva for gode hjelparar som bur i jorda.

Ute på åkeren er jorda ferdig til å ta imot setjepotet og maisplanter.

I fjor sette barna to mål med poteter. I år skal dei utvide produksjonen og også satse på mais. Til hausten tek barna opp potetene, legg dei i posar og lagar salsboder. Så blir foreldre og naboar inviterte til å kjøpe poteter til ein god pris, i alle fall for barnehagen sin del.

Barna bestemmer kva formål pengane skal brukast til. I fjor bestemte dei at dei skulle gå til barnekreftforeininga i Østfold.

BARNA FÅR MYKJE ANSVAR

Mange barn veks i dag opp med at vi vaksne gjer nesten alt for dei. I Tronvik gardsbarnehage er dei opptekne av at barna skal ta mykje ansvar.

Kvar avdeling har kvar veke ansvar for kvar sine dyr. Dei skal gi dei mat, vaske vass-skåler, skifte høy, ta bort møkka. Og ikkje minst gi dei kjærleik. Det siste er ikkje så vanskeleg.

– Dei lærer at for at dyra skal ha det godt, må dei både stelle og kose med dei, seier Øystein.

Også planta krev mykje stell. Kvar vår startar dei med såing inne. Etterpå blir det planta ut i drivhuset før plantene blir sette i Vitaminhagen, som dei haustar regelmessig frå utover hausten.

IKKJE REDD FOR AT LÆRINGA TEK FOR MYKJE PLASS

Begynner du i ein gardsbarnehage når du er ti eller tolv månader, blir gardsdrift ein naturleg del av dagen din, meiner styrar og eigar. Det ligg det mykje læring i.

Øystein er tydeleg på at den nye rammeplanen for barnehagen gir dei ei unik moglegheit for å friske opp det pedagogiske arbeidet i barnehagen.

– Eg er spent på fokuset som blir sett på læring, og er ikkje redd for at leiken ikkje skal få den plassen han skal ha, seier han.

MATEN BLIR IKKJE FØDD I FRYSEDISKEN

Øysteins største utfordring som styrar i ein gardsbarnehage er tolmod.

– Eg har 100 idear til kva eg har lyst å gjere. Akkurat nå tenkjer eg mykje på at vi skal redde nokre gutegeiter, som elles berre blir slått i hel når dei blir fødde. Snakk om matsvinn!

Geitene skal ikkje berre reddast. Planen er også å slakte dei etter at dei har gått i barnehagen og hatt det fint ein sommer.

Men denne planen må modnast litt før Øystein tør setje han ut i livet.

– Barna treng å lære kvar maten kjem frå. Men vi må jobbe litt med å ufarleggjere dette, også for personalet.

Han trur ikkje barna skal vere med på sjølve slaktinga, men dei skal vere med på å stelle til kjøttet og lage mat av det.

Hilde er med på planen:

– Vi vil vise barna at vi kan ha godt samvit for å ete dyr når vi veit at dei har hatt eit godt liv. Sjølv om dei får eit heilt anna forhold til kyllingane her enn dei får til dei som ligg i kjøledisken på Rema.

HAR LEVD UT UNGDOMSDRAUMEN

Slakting eller ikkje. På ein vakker vårdag er Tronvik gardsbarnehage den reine idyllen.

– Nokre dagar skulle eg ønskje at eg var fire år og gjekk i denne barnehagen sjølv, seier Hilde.

Ho har grunn til å vere fornøgd. Da foreldra hennar kjøpte garden her på Jeløya, var ho 16 år. Allereie da begynte ho å fantasere om å opne ein gardsbarnehage her. Men ho skulle bli 36 år og utdanna både agronom og barnehagelærar før draumen vart ein realitet. Mykje arbeid ligg bak realiseringa av å få den slitne låven frå slutten av 1800-talet til å bli ein funksjonell barnehage.

I dag framstår låven som eit moderne bygg, men taket med dei gamle bjelkane minner oss fremleis om at vi er i ein låve.

FISKENS HJARTE

På denne fine maidagen er det heilt stille i låven.

Nokre minutts gange nedover vegen – ned mot sjøen – finn vi nokre av barna. I båthuset og ved bryggene held avdelinga «Høyloftet» til denne formiddagen. Dei fiskar krabber, reker og samlar sjøgras i ei stor balje.

Ein lokal fiskar har akkurat vore på besøk. Han hadde med seg torsk

og piggvar og sløgde fiskane slik at barna kunne sjå korleis dei ser ut inni. Spesielt spennande syntest barna det var å sjå fiskens hjarte.

Sjølv om havet ikkje er barnehagens kjernetema, ønskjer Hilde og Øystein også å lære barna kva det gir oss. I samarbeid med ein nabobarnehage disponerer dei ein båt som dei også bruker på fine dagar.

VIKTIG Å FÅ MEISTRINGSFØLELSE

Vidare bortover stien langs havet møter vi på «Naturvennene», avdelinga med dei som skal begynne på skolen til hausten.

Vi ser først ein stor lavvo. Rundt lavvoen dukkar det etter kvart opp barn i alle høgder. Nokre i trea, nokre i huskene og andre nede i fjæra.

Siri Grafsrønningen er utepedagog. Ho meiner det er viktig at barna får mykje bevegelseserfaring det siste året før skolestart. Dei skal lære å bevege seg mellom stubbar og steiner i alle høgder.

– Det er veldig viktig at barna kjenner sin eigen kropp og får meistringsopplevingar. Når grovmotorikken først kjem på plass, er det lettare å få inn finmotorikken og sitje stille og skrive, seier ho.

UTFORSKAR NATUREN PRAKTISK OG TEORETISK

Nokre av «Naturvennene» har med seg bøker om insekt frå barnehagen. Nå leiter dei etter marihøner, skrukketroll og anna som vaknar opp i vårsola, og som dei kan utforske og lære meir om gjennom bøkene.

Men nå er maten ferdig. På bålet varmar dei opp restane av ei grønsaksuppe som barna laga til foreldredugnaden i går.

Før vi set oss for å ete, øver dei på 17. mairopet til Tronvik gardsbarnehage:

Tronvik barnehage ut på ferden. Beste barnehage i hele verden. Dyr med pels og gris hos oss. Beste barnehage i hele Moss.

REDDAR VERDA – BITTELITT

Hilde og Øystein er opptekne av at Tronvik gardsbarnehage skal vere tru mot sine kjerneverdiar.

Barna skal få lære korleis maten kjem på bordet og få miljøbevisstheit inn som ein naturleg tankegang.

– Vi håper at barnehagen kan vere med på å skape eit frø av miljøbevisstheit hos barna, sjølv om vi ikkje akkurat trur at vi kan redde verda, seier Øystein.

– Nei, men det er ikkje så langt unna, seier Hilde og ler.

– Vi tenkjer at det kan få ringeffekt. Kanskje vil barna komme heim og påverke andre, både foreldre og besteforeldre, til å tenkje meir på dyra og miljøet. Men desse verdiane gir seg ikkje sjølv.

– Det er 30 tilsette som jobbar i barnehagen her, og vi må heile tida jobbe aktivt med dei. Det er trass alt dei som jobbar her, som er avgjerande for kvaliteten på barnehagen. Det hjelper ikkje kor fint og flott det er her. Vi må heile tida jobbe med felles verdiar og mål, seier Øystein.

Tronvik gardsbarnehage, i Moss

FORSKINGSDATABASEN

Dersom du vil vite meir om forskinga som ligg bak artiklane i Vetuva, eller gjerne vil vite kva forskarar elles seier om barnehagar, så klikk deg inn på forskingsdatabasen www.nb-ecec.org. Her finn du fleire hundre forskingspublikasjonar, publiserte av skandinaviske barnehageforskarar.

Hausten 2017 framstår databasen i ny og meir brukarvennleg design.

NB-ECEC.ORG
NB-ECEC står for Nordic Base of Early Childhood Education and Care. Databasen inneheld kvalitetsvurdert forsking frå Noreg, Danmark og Sverige – og er gratis å bruke.

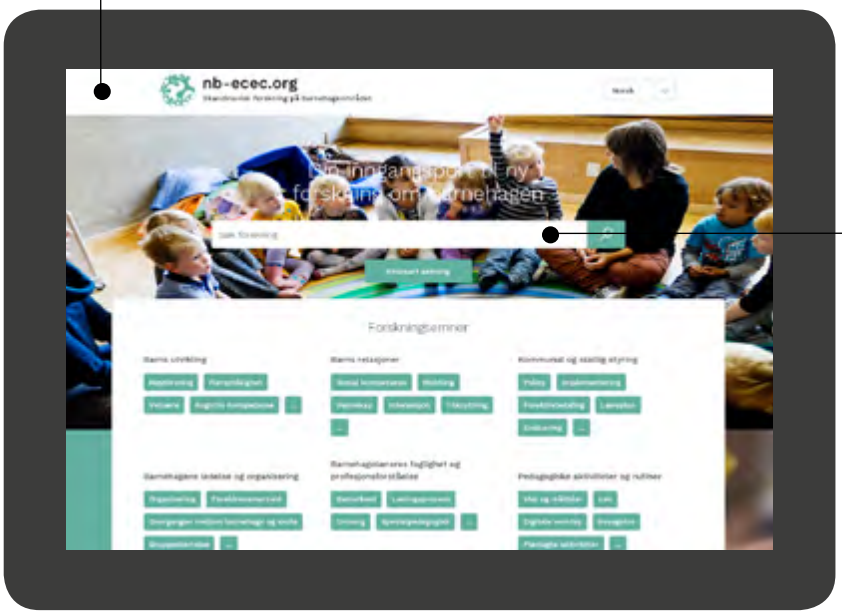

FINN FRAM
I søkjefeltet kan du skrive kva du er interessert i å vite meir om. Du kan for eksempel søkje på eit emne, ein forfattar, ein spesiell forskingsmetode, eller det landet du gjerne vil sjå forsking frå. Du kan også gjere eit guida søk, der du kan velje førehandsdefinerte emne.

Når du er kjem inn på sida med det relevante studiet, kan du velje ulike inngangar for å få vite meir om det. Du kan lese meir om formålet med studiet, få eit kort samandrag av dei viktigaste resultata, og du kan lese om korleis forskinga er designa, og om kven som står bak.

Dersom studiet er elektronisk tilgjengeleg for ålmenta, kan du laste det ned og lese det når du vil.

FORSKINGSOVERSIKT

Artiklane i Vetuva 2017 tek utgangspunkt i resultat frå skandinavisk forsking som vart publiserte i 2015 og kvalitetsvurderte i 2016. Oversikta under viser dei artiklane som ligg til grunn for artiklane i Vetuva 2017. Resten av studiane finn du i databasen www.nb-ecec.org.

Bigsten, A. (2015). *Fostran i förskolan.* Phd-avhandling. Göteborgs universitet.

Bjørgen, K. og Svendsen, B. (2015): Kindergarten practitioners' experience of promoting children's involvement in and enjoyment of physically active play: Does the contagion of physical energy affect physically active play? *Contemporary Issues in Early Childhood* 16(3), 257–271.

Brandlistuen, R.E., Helland, S.S., Evensen, L.A., Schjølberg, S., Tambs, K., Aase, H. og Wang, M.V. (2015). *Sårbare barn i barnehagen – betydningen av kvalitet.* Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt

Bøe, M. og Hognestad, K. (2015). Directing and facilitating distributed pedagogical leadership: best practices in early childhood education. *International Journal of Leadership in Education.* DOI: 10.1080/13603124.2015.1059488

Caiman, C. og Lundegård, I. (2015). Barns meningsskapande i ett projekt om biologisk mångfald och ekologi. *NORDINA* 11(1), 73–87.

Ehrlin, A., Insulander, E. og Sandberg, A. (2015). Perspectives on Entrepreneurial Learning in the Early Years of Education. *Journal of Education and Human Development* 4(3), 40–58.

Holmberg, C. (2015). *Så är det ju – den blir aldrig färdig! En etnografisk studie om förskolepedagogers arbete med pedagogisk dokumentation.* Licentiatavhandling. Stockholms universitet.

Ibfelt, T., Engelund, E.H., Permin, A., Stenløkke Madsen, J., Schultz, A.C. og Percival Andersen, L. (2015). Presence of Pathogenic Bacteria and Viruses in the Daycare Environment. *Journal of Environmental Health 78(3), 24–29.*

Ibfelt, T., Engelund, E.H., Schultz, A.C. og Andersen, L.P. (2015). Effect of cleaning and disinfection of toys on infectious diseases and micro-organisms in daycare nurseries. *Journal of Hospital Infection 89(2), 109–115.*

Jordal, M. M. og Solbrække, K.N. (2015). Fra idealer til praksis. En Latour-inspirert studie av barnehageprosjektet «Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – helse i hver bevegelse». *Nordisk Barnehageforskning* 10(3), 1–1

Löfdahl, A. og Folke-Fichtelius, M. (2015). Preschool's new suit: care in terms of learning and knowledge. *Early Years* 35(3), 260–272.

Seland, M., Sandseter, E.B.H. og Bratterud, Å. (2015). One-to three-year-old children's experience of subjective wellbeing in day care. *Contemporary Issues in Early Childhood 16(1), 70–83.*

Svensson, B., Andershed, H. og Janson, S. (2015). A Survey of Swedish Teachers' Concerns for Preschool Children at Risk of Maltreatment. *Early Childhood Education Journal 43(6), 495–503.*

Sørensen, M. (2015). *Drama, æstetisk læring og udvikling af dramatisk legekompetence i børnehaven.* Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet, Institut for Uddannelse og Pædagogik.

NY RAMMEPLAN

Ny rammeplan for barnehagens innhald og oppgåver vart lansert 24. april 2017 og gjeld frå august 2017. Årsakene til at vi har fått ein ny rammeplan, er fleire. Samfunnet er i utvikling, og det same er kunnskapen vi har om barn, barndom og den norske barnehagen. Barndommen har eigenverdi, og leiken har og skal ha ein sentral plass.

Barnehagen har eit viktig oppdrag i å gi det enkelte barnet eit godt barnehagetilbod og ein god barndom, og alle barn har rett på og skal få eit godt barnehagetilbod, same kvar dei bur, og kva for barnehage dei går i. Den nye rammeplanen skal bidra til at alle barn kan trivast, leike og utvikle seg i barnehagen.

Eit av grepa som er teke i den nye rammeplanen, er at pliktene til barnehagens personale er tydelegare gjennom heile rammeplanen, i tillegg til at roller og ansvar er presiserte i eit eige kapittel. Det første kapitlet løftar fram det verdigrunnlaget barnehagen skal byggje på og fremje, og her har demokrati, mangfald og gjensidig respekt, likestilling og likeverd, berekraftig utvikling, livsmeistring og helse ein sentral plass. Mange barnehagar har jobba med dette lenge, mens andre barnehagar opplever delar av verdigrunnlaget som nytt.

Helseperspektivet har fått ein større plass, blant anna ved at barnehagens ansvar for å førebyggje, stoppe og følgje opp mobbing er presisert. Dei yngste barna har fått eit større fokus ved at alle kapitla i rammeplanen er skrivne slik at dei også famnar dei yngste barna, og barns ulike språk og uttrykksmåtar. Språkarbeidet har framleis ein viktig plass i barnehagen, og medverknad og inkludering gjennomsyrer alle kapitla i rammeplanen.

Sjølv om den nye rammeplanen gir tydelege føringar, gir han framleis lokalt handlingsrom og føreset at personalet gjer gode faglege og profesjonelle vurderingar i val av innhald, arbeidsmåtar og organisering.

NY RAMMEPLAN PÅ UDIR.NO

På udir.no/rammeplan er den nye rammeplanen tilgjengeleg med direkte koplingar til støttemateriell. Her finn du refleksjonsspørsmål, filmar, rettleiingar og ein plakatgenerator.

udir.no/rammeplan

TIPS OG RESSURSER

På disse sidene finner du informasjon om utvalgte ressurser som du som jobber i barnehagen, kan ha særlig nytte av. Det kan for eksempel være filmer, nettressurser eller annet veiledningsmateriell.

STÅSTADSANALYSEN

Ståstadsanalysen er eit refleksjons- og prosessverktøy for felles vurdering av barnehagens praksis. Verktøyet kan brukast av barnehagar som ønskjer å drøfte og vurdere sin eigen praksis opp mot rammeplanen som grunnlag for eit felles utviklingsarbeid. Analysen byggjer på lov om barnehagar og rammeplanen for barnehagen. Frå hausten 2017 vil Ståstadsanalysen komme i eit nyare format med nokre endringer. Det er gjort nokre tekniske forbetringar, og alle påstandane er endra i tråd med den nye rammeplanen. Ståstadsanalysen kan dermed vere eit nyttig verktøy for barnehagar for å jobbe med å implementere den nye rammeplanen.

udir.no/bsa

LAG PLAKAT TIL DIN BARNEHAGE!

Reflekter saman og lag plakatar om korleis de vil arbeide med rammeplanen i dykkar barnehage. Plakatane kan hengjast på veggen, leggjast ved vekeplanar eller delast på anna vis. Du finn plakatgeneratoren blant støttemateriellet på

udir.no/rammeplan

NULLMOBBING.NO

Nyttig informasjon til barn, unge og foreldre om mobbing og rettar.

udir.no/nullmobbing

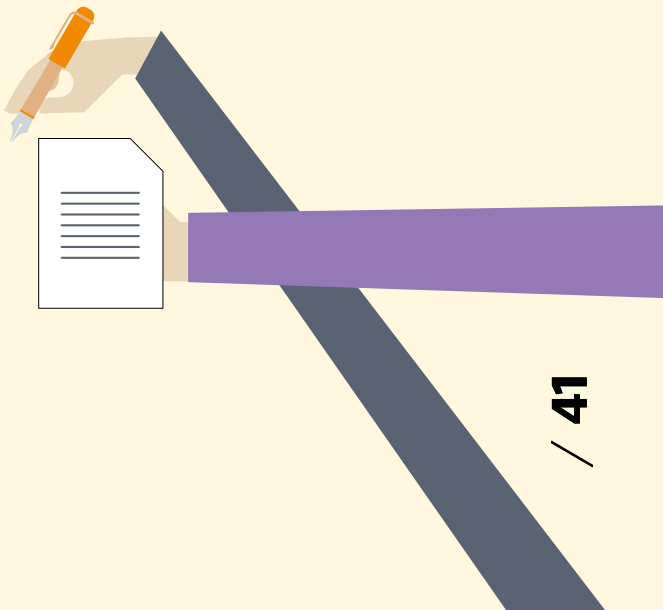

TEST DEG SJØLV!

I RefLex kan du teste deg sjølv og sjå om du oppfyller ulike krav i regelverket! Logg inn på reflex.udir.no med same brukarnamn som til BASIL, og prøv sjølv! Trykk på «?» for å finne ei utfyllande rettleiing til kvart spørsmål. Lykke til!

reflex.udir.no

UDIRS FORELDREUNDERSØKING FOR BARNEHAGAR

Mange barnehagar nyttar seg av foreldreundersøkingar som gir innsikt i korleis foreldra opplever barnehagen. Utdanningsdirektoratet har utvikla ei nasjonal foreldreundersøking. Her får foreldre og føresette seie si meining om barnehagetilbodet, barnas trivsel og samarbeidet mellom heim og barnehage. Det er frivillig for barnehagane å gjennomføre undersøkinga, og ho er gratis. Barnehagane som vil delta, må gjennomføre undersøkinga mellom 1. og 30. november. Les meir her:

udir.no/fuba

BARNEHAGEUNDERSØKINGA «STARTING STRONG»

Noreg skal saman med åtte andre land delta i ei ny internasjonal spørjeundersøking retta mot styrarar og dei tilsette i barnehagen. Gjennom undersøkinga får barnehagetilsette moglegheit til å seie noko om eige arbeid og arbeidssituasjon. Spørsmåla handlar blant anna om trivsel, fagleg utvikling og pedagogisk praksis, og om andre tema knytte til leiing og arbeidsmiljø. Undersøkinga skal gjennomførast våren 2018, og resultata kjem i 2019. Sjå meir her:

udir.no/startingstrong

DEL ARTIKLENE I VETUVA MED ANDRE

Utdanningsdirektoratet har utviklet en digital versjon av Vetuva, som vi håper vil gjøre Vetuva mer tilgjengelig både i og utenfor barnehagen. Dette gjør det også enklere å dele innholdet i magasinet med andre på sosiale medier eller lignende.

Du finner tidligere digitale versjoner av Vetuva på
vetuva.udir.no

INSPIRERENDE DIALOGKORT I VETUVA

Forskning skal inspirere. Men det kan være en utfordring å finne ut hvordan vi skal bruke resultatene. Vetuva inneholder 44 sider om forskning og fire dialogkort som dere kan rive ut. Bruk dialogkortene som utgangspunkt for faglig refleksjon og dialog – på personalmøtet, ledermøtet og foreldremøtet. Dialogkortene i Vetuva 2017 tar utgangspunkt i fire av artiklene i magasinet.

LAST NED DIALOGKORTENE FRA
vetuva.udir.no/dilogkort-2017

Utdanningsdirektoratet

– Vi håper at barnehagen kan vere med på å så eit frø av miljøbevisstheit hos barna, sjølv om vi ikkje akkurat trur at vi kan redde verda, seier styraren i Tronvik gardsbarnehage.

LES MEG OG SEND MEG VIDARE!

Eg har lese: Dato: